

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

De Ivstitia Et Ivre ceterisq[ue] Virtutibus Cardinalibus

Lessius, Leonardus

Antverpiæ, 1632

11 Quæ & quanta attentio requiratur in Horis canonicis.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-72459](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-72459)

lebreitur, duo requiruntur, *attentio & reuerentia*; sola enim *attentio* non sufficit; nam oratio est actus religionis, ac proinde requirit reuerentiam: aliud enim est orare, aliud attentè aliquid legere. Verùm magna difficultas est, qualis attentio & qualis reuerentia requiratur. Vnde fit

D V B I T A T I O X I.

Quæ & quanta attentio requiratur in Horis canonicis.

Diuus Thomas art. 13.

61
Attentio externa.

Notandum est Primò, *Attentionem* in oratione posse esse multiplicem: alia enim est interna, alia externa. Externam voco, quæ est circa externam pronuntiationem & tonus corporis compositionem; qua quis exterius se gerit in speciem orantis, abstineteque ab operibus externis, cum quibus attentio interna consistere nequit.

Interna.

Interna est, qua quis attendit animum ad Deum vel res diuinas, excitatque in se erga Deum reuerentiam.

Attentio quadruplex.

Rursus, alia est circa verba, vt rectè pronuntientur; alia circa verborum sensum, vt mente percipiatur, & affectus illi applicetur: alia circa Deum, vt verba orationis ad ipsum dirigantur: alia ad id quod petimus à Deo vel ad rem aliquam piam, per quam Deum laudari & affectum nostrum excitari cupimus. Denique quæuis ex his attentionibus potest esse vel actualis vel virtualis: item vel confusa vel distincta.

62
Internam requiri.

Notandum Secundò, In omni oratione Iure diuino naturali requiri attentionem & reuerentiam internam: qui enim cum Deo colloqui, à Deo aliquid perere, Deum laudare intendit, conuenienti modo id facere debet; sicut qui hospitem aliquem recipit, eum pro sua dignitate, quantum commodè potest, tractare debet; alioquin non tam videtur illum honorare quam contemnere. Itaque etsi non teneat nunc orare, si tamen velim, & orem, teneor debitam reuerentiam & attentionem adhibere. Hinc fit vt omnis voluntaria distractio in propriè dicta oratione, sit aliquod peccatum; vt rectè docet Caietanus art. 13. & Nauarrus cap. 25. num. 105. Hoc tamen peccatum non est nisi veniale, quando oratio est libera, vel saltè non obligatoria, nisi sub veniali. quòd si quis non tam intendat orare, quam pio exercitio, recitando precum verba, se occupare; non peccabit, etiam si sponte alia cogitet, & sæpè orationem interpellat.

Distractio voluntaria quando peccatum veniale.

Quando Iure diuino ad orationem obligamur sub peccato mortali, tunc voluntaria distractio erit peccatum mortiferum.

His positis, in quibus Doctores conueniunt, quæstio est, quando solum præcepto Ecclesiæ obligamur ad orandum.

63
Sententia quorundam, Non requiri attentio- nem inter- nam.

Multi Doctores putant non requiri ex præcepto Ecclesiæ attentionem internam. vnde etsi quis interiùs sponte distrahatur, non peccare morifèrè, nec teneri repetere, modò integrè omnia pronuntiet; & exterius, ijs rebus, cum quibus interna attentio consistere nequit, non se occupet. Fundamentum huius sententiæ est, quia Ecclesia non potest præcipere aut vetare actus internos, sed solum externos. Itaque non præcipit inter-

nam attentionem, nec vetat internam distractionem, sed solum externam: vt cum quis exterius facit ea, quæ non patiuntur internam attentionem, vt si fabuletur, scribat, pingat, &c. Ita Durandus in 4. dist. 15. q. 12. num. 6. *Si euagatio*, inquit, *fit solum secundum actum interiorem*, licet sit temeraria & grauis, cum sit ex proposito, forte tamen non est peccatum mortale, nisi esset contemptus: quia Ecclesia non habet indicare de actibus merè interioribus; & idè non potest eam ponere sub præcepto. Vnde minister Ecclesiæ, si dicendo Horas scienter cogitat aliud, non videtur transgressor præcepti Ecclesiæ, quantum est ex natura facti. Si autem euagatio mentis sit ex eo, quòd occupet se in actu exteriori, qui non comparatur secum attentionem orationis, tunc videtur esse culpa mortalis, & directè contra præceptum Ecclesiæ, quòd habetur cap. Dolentes. Idem ipsèdem verbis docent Paludanus eadem distinct. q. 5. a. 2. & D. Antoninus 3. p. tit. 13. c. 4. §. 8. Idem §. 7. pro hac sententia adfert Hostiensem, Umbertum, Glossam, & Archidiaconum. Idem tenet Angelus verbo Hora, n. 27. Rosella, & Tabiena v. Hora, §. 3. Siluester ver. Hora, q. 11. Ioannes Medina C. de orat. q. 15. & multi alij recentiores. Hæc sententia non est improbabilis; tum ob rationem, qua nititur; tum ob multos & graues Doctores, qui eam tenent; tum quia sic mitigatur non nihil asperitas, quæ videtur esse in præcepto Ecclesiæ, dum dicitur sub peccato mortali ad singulas Horas obligare.

Contraria tamen sententia videtur verior & probabilior, videlicet requiri attentionem internam, adèd vt si quis interiùs sponte alienis cogitationibus se occupet, non satisfaciatur præcepto Ecclesiæ de Horis dicendis. Hanc tenet Maior in 4. d. 12. q. 7. Caiet. hac q. 83. ar. 13. Sotus lib. 10. de Iustitia q. 5. ar. 5. conclus. 7. Nauar. tract. de orat. c. 23. n. 18. 19. 20. & plerique recentiores. Eadem videtur esse D. Thomæ in 4. d. 15. q. 4. art. 2. quæstionculâ 4. ad 2. vbi dicit, *Si ad contrarium mens euagetur, etiam culpa mortalis erit.*

64
Verius est requiri attentionem internam ex præcepto Ecclesiæ.

Probatur hæc sententia Primò, Quia Ecclesia in Concilio Lateran. distinctè præcepit, vt *Officium diuinum celebretur studiosè pariter & deuotè*, vt patet cap. Dolentes: atqui deuotio consistit in actu interno, & requirit internam attentionem ad res diuinas. vnde Glossa, *Deuotè, quantum ad officium mentis.*

Dices, Solum præcipi deuotionem externam, quæ sita est in eo vt quis se gerat in speciem orantis.

Contra Primò, Quia deuotio externa sine interna, non est deuotio, sed simulatio deuotionis; vnde qui sic orat, non potest dici deuotè orare.

Secundò, Quia vt satisfiat præcepto Ecclesiæ, non requiritur externa deuotio, v. g. externus habitus precantis, genuflexio, &c. præsertim cum officium priuatim recitatur: nam sufficit deuotio interna.

Probatur Secundò, Quia Ecclesia præcipit Clericis verum actum orationis & laudis diuinæ: atqui ad talem actum requiritur interna attentio & reuerentia; ergo simul præcipit internam attentionem. Minor probatur, quia oratio potissimum consistit in actu interno, vt docet D. Thomas; est enim colloquium cum Deo: vnde requirit attentionem & reuerentiam erga Deum. Confirmatur, quia qui exterius profert verba orationis absque animo

animo orandi, verè non orat: sicut ergo requiritur animus orandi, ita etiam interna mentis attentio.

65
Ecclesia potest actum internum præcipere concemittens.

Tertio, Probatur ex contrario fundamento: Ecclesia potest præcipere actus internos, præsertim si necessarii sunt ut actus externi sint actus virtutis: ergo potest præcipere internam attentionem & reuerentiam, sine qua actus exterior orationis non est virtutis opus.

Antecedens probatur Primò, Quia alioquin omnibus Ecclesiæ præceptis posset satisfieri per meram simulationem & hypocrisim. sic enim satisfaceret præcepto Ecclesiæ de audiendo Sacro, qui accederet animo carpendi vel irridendi diuina myteria; & præcepto de annua confessione, qui confiteretur omnino fictè & absque consensu in absolutionem. quod sanè videtur absurdum.

Secundò, Potestas Ecclesiæ præceptiua non extenditur nisi ad externam disciplinam sancendam, nec posset aliquid præcipere cum iis circumstantiis, quibus vtile est ad salutem; quod etiam absurdum videtur: tum quia valde parua esset Ecclesiæ potestas, contra illud Domini, Matthæi 18. *Quidquid alligaueritis super terram, erit ligatum & in celis*; tum quia omnis potestas gubernandi, si sit perfectà, potest præcipere vtilia ad suum finem: atqui finis, quem respicit potestas Ecclesiastica, est salus animarum: sicut finis, quem intuetur potestas politica, est tranquillitas externa; ergo potest præcipere ea, quæ ad hunc finem sunt opportuna; sicut potestas politica potest præcipere ea, quæ ad publicam tranquillitatem sunt conducibilia.

Tertio, Sicut homo constat animo & corpore, & Christianus, quæ talis, fide interna & professione externa; ita opus virtutis ut perfectum sit, debet consistere actu interno veluti forma seu anima, & externo, veluti corpore. opus enim externum quantumuis magnum, sine bona voluntate interna, est veluti cadauer seu corpus priuatum vita, & nullius momenti ad finem Christiani: atqui Ecclesia potest præcipere actum completum, & ut ita dixerim, animatum hominis Christiani: ergo potest præcipere actum internum ad hoc necessarium. Confirmatur; quia potestas præcipiendi debet habere iustam proportionem cum conditione præcipientis, & eorum, quibus præcipitur: sed horum conditio est ut consentiant virtute interna, veluti anima, & professione externa, veluti corpore: ergo potestas Ecclesiæ non solum ad externos actus, sed etiam ad internos, tamquam necessarios ad constituendum integrum opus hominis Christiani, se extendit.

66
Ad argumenta sententia diuersa.

Ad fundamentum contraria sententia Respondetur Primò, Probabile esse, Ecclesiam posse quosdam actus internos etiam per se præcipere & vetare. tenet Adrianus quodlib. 8. q. 1. & Albertus Pighius lib. 6. de Ecclesiastica hierarchia c. 16. quæ sententia multis rationibus probari posset: sed id ad 1.2. q. 96. pertinet.

Quo modo possit præcipere actus internos.

Respondetur Secundò, Etiam si Ecclesia possit actus internos per se & solitariè acceptos præcipere, potest tamen eosdem præcipere quatenus sunt necessarii ad externos debito modo præstandos, videlicet ut sint actus virtutum & idonei ad finem supernaturalem, siue ut fiat opus completum hominis Christiani. Itaque cum possit præcipere orationem & auditionem Sacri, potest etiam præcipere eam attentionem & reueren-

tiam, sine qua oratio & auditio Sacri non sunt actus religionis. sic cum possit præcipere confessionem annuam, potest etiam præcipere examen conscientie & internam contritionem, sine quibus confessio non est legitima.

Ex hac sententia sequitur, eum qui recitauerit non animo orandi, sed legendi tantum aut ediscendi, non satisfacere præcepto Ecclesiæ, ac proinde peccare mortiferè; quia non orauit, nec laudauit Deum, quod tamen ei præceptum erat. oratio enim sine animo orandi, non est oratio. Similiter, si sponte distractus fuit, etsi animo orandi dixerit, quia non deuotè recitauit. Vnde vterius sequi videtur, in vtroque casu teneri repetere, & nisi repetierit, non posse fructus percipere; quia opus præceptum non præstitit: præceptum enim erat ut deuotè recitaret. Ita Sotus, Nauarrus, & multi recentiores.

67
Conjectura duo.

Recitans absque animo orandi vel non deuotè.

Aduerte tamen, quosdam DD. huius sententia non improbabiler opinari, eum, qui recitauerit animo orandi, etsi sponte distractus fuerit & mortiferè peccarit, non teneri repetere; quia substantiam operis præcepti præstitit: deuotionem enim solum præcipi ut circumstantiam, ut opus conuenienti modo fiat, sicut qui communicat indignè, satisfacit præcepto Ecclesiæ de annua communione; & qui reddit debitum ex odio, satisfacit obligationi iustitiæ; multoque minus teneri ad restitutionem fructuum; quia illi soli iubentur restituere, qui officium omiserunt; non qui negligenter vel distractè dixerunt. Ita Toletus lib. 2. c. 12. & Medina C. de orat. q. 16.

68
Sententia quorundam probabilis.

Petes, Vtrum attentio ad verba sufficiat?

69
Attentio ad verba an sufficiat.

Caietanus verbo Horæ, §. Quoad tertium, enumeratis quatuor supradictis attentionibus, ait quamuis ex illis sufficere. Idem sentiunt ferè ceteri Doctores. Sed hæc sententia nisi explicetur, non videtur differre à sententia eorum, qui non requirunt attentionem, nisi externam: si enim attentio ad verba sufficit, non opus est attentione interna; nisi aliàs periculum sit in verbis errandi. Deinde videtur esse contra D. Thomam, qui hoc art. 13. expressè ait *maximè necessarium esse attentionem circa finem orationis, id est, circa Deum, & ea, quæ à Deo petuntur.*

Resp. Attentionem ad verba sufficere, supposito animo orandi & vacandi Deo: hic enim animus includit attentionem quamdam, saltem confusam ad Deum. qui enim vult orare, hoc ipso etiam censetur velle attentionem & reuerentiam debitam adhibere. Confirmatur, Quia oratio est colloquium cum Deo, & petitio decentium à Deo: atqui colloquium & petitio postulat attentionem saltem confusam ad eum, quicum colloqueris, & à quo petis; & ut verba ad ipsum cum reuerentia dirigas. Sic intellige prædictos DD. Itaque requiritur attentio, saltem confusa, ad Deum & ad verba, eaque sufficit. Vnde si quis cum hac posset simul ad alia attendere, (sicut illi, qui ternas, quaternas, vel plures simul epistolas dicant) satisfaceret præcepto Ecclesiæ, nec peccaret mortiferè, ut docet Nauarrus de oratione cap. 13. num. 23. peccaret tamen venialiter ob irreuerentiam.

Resp.

Attentio confusa ad Deum & ad verba.

Perfectissimus tamen modus recitandi horas est, quo ita recitas, ut sensum verum Psalmorum & ceterorum percipias, illique affectum ubique accommodes. Proximus est, ut dum sensum non assequeris, interea aliquid pij de diuinitate vel

70
Varij modi recitandi preces.

humanitate Christi mediteris: nam vt rectè Ca-
 ietanus art. 13 docet, licitum est, dum sacra verba
 pronuntiantur, aliquid pij meditari: non enim o-
 pus est circa verba attendere, nisi quantum opus
 vt in illis non erretur. Tertius & infimus est, quan-
 do nec sensum percipis, nec aliquid pij distinctè
 meditaris, sed solùm das operam vt sacra verba
 cum reuerentia in Deum pronunties, referendo
 mentem in genere ad sensum Ecclesiæ; nempe in-
 tendendo singula accipere in eum sensum, quo
 Ecclesia intelligit, & ea à Deo petere, quæ ipsa in
 illis petit, & illis laudibus illum celebrare, quibus
 ipsa celebrat.

*Facile est
 præcepto
 Ecclesiæ
 satisfacere.*
 Hinc patet, facile esse præcepto Ecclesiæ in hac
 re satisfacere; quia nihil aliud requirit, quàm vt
 animo orandi & laudandi Deum, illa sacra verba
 recitemus, ad ipsum ea dirigendo, nec quidquam
 profanum sponte voluamus animo, quod atten-
 tionem necessariam ad verba & reuerentiam in
 Deum excludat.

Dico *Sponde*, quia si quis distrahitur inuitus, seu
 non aduertens se distrahi, non peccat; quod enim
 non est voluntarium, non potest esse peccatum.

71
*Quo modo
 sit virtua-
 lis attentio,
 dum ani-
 mus distra-
 hitur.*
 Nec obstat, quòd tunc in illa oratione non vi-
 deatur esse attentio; quia etiam non sit actualis at-
 tentio, est tamen virtualis, quæ sicut in omni alio
 opere, ita etiam in oratione sufficit. Censetur autem
 ibi esse virtualis attentio, ratione propositi,
 ex quo illa oratio est inchoata & continuata. cum
 enim ex intentione attentè & reuerenter orandi
 processerit, hoc propositum censetur manere per
 totam orationem, nisi expressè vel implicite re-
 uocatum fuerit. Expressè reuocatur, si expressè
 nolis amplius attendere. Implicite, si aduertens
 tuas distractiones, negligas mentem reuocare. tunc
 enim quod post hunc neglectum recitas, non
 amplius sequitur ex primo illo proposito attentè
 orandi, sed alio, negligenter. Si primum propo-
 situm nullo modo reuocetur, vel si reuocatum in-
 stauretur, manet per totam orationem, quæ ex il-
 lo sequitur, quandocumque enim multa actio-
 nes longa serie ex aliqua intentione sequuntur,
 illa intentio virtute per omnes illas actiones ma-
 nere censetur, vt 1. 2. q. 1. ostensum est. Vnde pa-
 tet, etiam attentionè virtute manere: si enim pro-
 positum attentè orandi manet; etiam attentio in
 illo proposito tamquam in sua causa manet. Vbi
 tamen aduertendum est, non esse necessarium vt
 quis semper initio officij distinctè proponat reci-
 tare attentè & reuerenter, sufficit vt in genere ve-
 lit dicere officium more consueto, sicut ad alias
 actiones, quas ex habitu & consuetudine obimus,
 inchoandas, sufficit consula apprehensio & gene-
 rale propositum faciendi opus consuetum. cum
 enim hæc consuetudo orta sit ex multis actibus
 distinctis & perfectis; id quod ex ea postea agi-
 tur, ex vi præcedentium actuum fieri videtur.

72
*Sufficit vt
 consuetè
 proponat.*

DVBITATIO XII.

*Quæ formula in horis canonicis seruanda,
 & quibus temporibus recitanda.*

73
*Breuiariū
 Romanum.*
Respondeo & Dico Primò, Omnes qui ad
 horas canonicas obligantur, tenentur eas re-
 citare iuxta præscriptum Breuiarij Romani, iussu
 Pij V. editi: exceptis Capitulis & Conuentibus,

qui iam à ducentis annis ante editionem illius
 alio vsu fuerunt. habetur expressè in Bulla Bre-
 uuario præfixa, vbi id præcipitur; & additur, eos nisi
 hac sola formula satisfacere non posse.

Vbi Notandum est Primò, Eos, qui alio Bre-
 uuario à ducentis annis sunt vsi, (vt sunt multa
 illustres Ecclesiæ, & Ordines Regularium, vt Do-
 minicani, Carmelitæ, Carthusiani, Benedictini)
 non teneri ad acceptandum Breuiarium Pij V. qui
 verò minore tempore, teneri; etiam si eorum for-
 mula à Sede Apostolica fuisset approbata; quia
 Pontifex absolute omnia abrogat, quæ ducentos
 annos non habent.

*Qui non
 vincuntur
 acceptare
 Breuiariū
 Pij V.*

Notandum Secundò, Permitti Capitulis, quo-
 rum Breuiarium ducentos annos antecedit, vt
 cum Romano illud commutent; si tamen Episco-
 pus & vniuersum Capitulum consentiat. In Mo-
 nasteriis tamen exemptis non requiritur consen-
 sus Episcopi, sed sufficit Capituli, & Prælati. Hinc
 sequi videtur, beneficiarios & Regulares illius
 Ecclesiæ, quæ Romanum nondum admisit, & sit officium
 suum legitime retinet, non posse etiam dum pri-
 uatim extra chorum recitant, sequi Romanum:
 quia quisque suæ Ecclesiæ se conformare debet,
 vt docet D. Thomas quodlib. 6. art. 8. & colligi-
 tur ex cap. De his. 13; & cap. 14. Placuit, d. 12. vbi
 statuitur, vt omnes Clerici & Ecclesiæ Prouinciales
 eundem in psallendo modum teneant, quem Metro-
 politanam habere cognouerunt. Confirmatur ex
 Clementina Dignum, de celebrat. Missarum, vbi
 Concilium Viennense indulget Clericis & Reli-
 giosis habitantibus cum Episcopis & Cardinali-
 bus, vt loco sui officij recitent officium sui Præla-
 ti: ergo seposita dispensatione tenentur ad offi-
 cium suæ Ecclesiæ.

74

*An priua-
 tum licitum
 sit officium
 Pij V.*

Nihilominus contraria sententia est probabi-
 lis, videlicet posse priuatim Romanum Breuia-
 rium ab illis recitari. Primò, Quia nulla est ne-
 cessitas, nec vllum Ius expressum, cur priuatim
 teneantur se magis conformare Ecclesiæ particu-
 lari, quàm Ecclesiæ Romanæ, quæ est mater om-
 nium Ecclesiarum, & cui omnes conformari ex-
 pedit. Secundò, Quia Pius V. etiam insinuet in
 Bulla, non esse mutandum officium publicum
 ducentorum annorum absque consensu Episco-
 pi, & Capituli; nihil tamen dicit de priuato: ta-
 citè ergo permittit illud mutari. Tertio, Quia
 iam passim dicitur esse talis consuetudo; idemque
 licitum esse, docent multi recentiores. Nec ob-
 stant in contrarium adducta; nam cap. De ijs, &
 cap. Placuit, loquuntur aperte de officio publi-
 co, non de eo quod priuatim dicitur. Clement.
 Dignum, permittit non tantum vt dicant Roma-
 num, sed etiam quoduis aliud, quod Cardinalis
 vel Episcopus, cui cohabitant, recitat; quod sine
 hac indulgentia non licuisset.

*Probabile
 est licere.*

Tertio, Qui nullum habent beneficium; sed
 titulo patrimonij sunt ordinati, secundum Naan.
 cap. 25. num. 107. quoduis Breuiarium approba-
 tum legere possunt; quia possunt se cuius Ecclesiæ
 conformare. Sed verius puto teneri ad Roma-
 num, quia in Bulla Pij V. non videntur excepti.
 non enim sunt insiti alicui Ecclesiæ particulari,
 cuius vsus sit ducentorum annorum.

75

Quarto, Eos qui officium nouum Pij V. le-
 gunt, non obligari diebus in rubrica præscriptis
 ad horas paruas B. Virginis, nec ad officium de-
 functorum, nec ad Psalmos pœnitentiales, aut
 gratias.

76

*Hora par-
 ua D. Virg.
 officium de-
 functorum,
 gra-
 tias.*